

ԻՐԱՎԻՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԳԱՆԱՏԱԿԱՆ ՀՌՉԱԿԱԳԻՐ

Վիոխում Է գործադրության ժամանակին և դատավճի ժամանակին միջև, նու ազագոյն պատիժին արժանի ըլլաու։
12. Ամն որ որևէ դաժան և անտվոր վերաբերմունիք կամ պատիժ չենթարկուելու իրաւունք ունի։
13. Որևէ դատավարութեան մէջ վկայութիւն տուող վկան իրաւունք ունի, որ իր կողմէ տրուած որևէ մեղադրական ապացոյց չգործածուի այդ վկան անբաստանելու այլ դատավարութեան մէջ, բացի երդմնագնացութեան կամ հակաական ապացոյց ներկայացուցած ըլլալու դատավարութենէ մը։
14. Երբ դատավարութեան մը որևէ կողմը կամ վկան չի հասկնար կամ չի խօսիր այն լեզուն, որով դատավարութիւն կը կատարուի, կամ խոյւ է, թարգմանիչ մը օժանդակութեան դիմելու իրաւունք ունի։

Հաասարութեան իրաւունքներ

■ 15.(1) Իւրաքանչիւր անհատ հաւասար է օրէնքին առջև, և օրէնքէն հաւասար պաշտպանուելու ու օգուտելու իրաւունք ունի առանց խտրականութեան և, ի մասնաւորի, առանց ցեղի, ազգային կամ էթնիկ ծագումի, գոյնի, կրօնքի, սեռի, տարիքի կամ մտային թէ ֆիզիքական անկարողութեան վրայ հիմնուած խտրականութեան։
(2) Թիւ (1) ենթաբաժինը չ'արգիլեր որևէ օրէնք, ծրագիր կամ գործունէութիւն, որուն նպատակը անբարենպաստ վիճակի մէջ գտնուող անհատներու կամ խումբերու պայմաններու բարելաւումն է, ներառեալ անոնք, որոնք անբարենպաստ վիճակի մէջ են՝ ցեղի, ազգային կամ էթնիկ ծագումի, գոյնի, կրօնքի, սեռի, տարիքի կամ մտային թէ ֆիզիքական անկարողութեան պատճառով։

Գանատայի պաշտօնական լեզուներ

■ 16.(1) Անգլերէնն ու ֆրանսերէնը Գանատայի պաշտօնական լեզուներն են, որոնք հաւասար կարգավիճակ ունին, ինչպէս և հաւասար իրաւունքներ ու առանձնաշնորհումներ՝ Գանատայի Խորհրդարանի ու կառավարութեան բոլոր հաստատութիւններուն գործածութեան մէջ։
(2) Անգլերէնն ու ֆրանսերէնը Նիւ Պրանզուիքի պաշտօնական լեզուներն են, որոնք հաւասար կարգավիճակ ունին, ինչպէս և հաւասար իրաւունքներ ու առանձնաշնորհումներ՝ Նիւ Պրանզուիքի օրէնսդիր մարմինին ու կառավարութեան բոլոր հաստատութիւններուն գործածութեան մէջ։
(3) Այս հոչակագրին մէջ ինչոց կը սահմանափակէ Խորհրդարանի կամ օրէնսդիր մարմինի մը լիազօրութիւնը՝ անգլերէնի ու ֆրանսերէնի կարգավիճակի կամ գործածութեան հաւասարութիւնը յասոջ մղելու համար։
16.1(1) Նիւ Պրանզուիքի անգլախօս համայնքը և ֆրանսախօս համայնքը կարգավիճակի հաւասարութիւն և հաւասար իրաւունքներ ու առանձնաշնորհումներ ունին, ներառեալ անտաւ կրթական հաստատութիւններ և այնպիսի անտաւ մշակութային հաստատութիւններ ունենալու իրաւունքը, որոնք անհրաժեշտ են այդ համայնքներուն պահպանումին և բարգաւաճումին համար։
(2) Թիւ (1) ենթաբաժնի մէջ յիշուած Նիւ Պրանզուիքի օրէնսդիր մարմինի և կառավարութեան՝ կարգավիճակը, իրաւունքներն ու առանձնաշնորհումները պահպանելու և բարգաւաճելու դերը կը հաստատուի։
17.(1) Ամեն որ անգլերէն կամ ֆրանսերէնը գործածելու իրաւունք ունի՝ Խորհրդարանի որևէ վիճարկումի և այլ գործընթացներու մէջ։
(2) Ամեն որ անգլերէն կամ ֆրանսերէնը գործածելու իրաւունք ունի՝ Նիւ Պրանզուիքի օրէնսդիր մարմինի որևէ վիճարանութեան և այլ գործընթացներու մէջ։
18.(1) Խորհրդարանի կանոնադրութիւնները, արձանագրութիւնները և թերթերը պէտք է անգլերէնով ու ֆրանսերէնով տպուին և հրատարակուին, և երկու լեզուներով ընագիրները հաւասար հեղինակութիւն ունին։
(2) Նիւ Պրանզուիքի օրէնսդիր մամնի կանոնադրութիւնները, արձանագրութիւնները և թերթերը պէտք է անգլերէնով ու

■ Նկատի ունենալով, որ Գանատան հիմնուած է Աստուծոյ գերարակայութիւնն ու օրէնքի իշխանութիւնն ընդունող սկզբունքներու վրայ.

Իրաւունքներու և ազատութիւններու երաշխաւոր

■ 1. Իրաւունքներու և Ազատութիւններու Գանատական Հռչակագիրը կ'երաշխաւորէ իր մէջ հաստատուած իրաւունքներն ու ազատութիւնները, ենթակայ ըլլալով միայն տրամաբանական սահմանափակումներու, որոնք օրէնքով սահմանուած են, որքան որ կրնան արդարանալի ըլլալ ազատ ու ժողովրդավար ընկերութեան մը մէջ։

Հիմնական ազատութիւններ

■ 2. Իւրաքանչիւր անհատ հետեւեալ հիմնական ազատութիւնները ունի.
(ա) խղճի ու կրօնքի ազատութիւն,
(բ) մտածումի, հաւատքի, կարծիքի և արտայայտութեան ազատութիւն, ներառեալ մամուլի և այլ հաղորդակցութեան միջոցներու ազատութիւն,
(գ) խաղաղ հաւաքներու ազատութիւն, և
(դ) ընկերակցութեան ազատութիւն։

Ժողովրդավարական իրաւունքներ

■ 3. Գանատայի իւրաքանչիւր քաղաքացի Համայնքներու Տան կամ օրէնսդիր ժողովի մը անդամներու ընտրութեան մը թուէարկելու և անոնց իր անդամակցութեան թեկնածութիւնը դնելու իրաւունք ունի։
4.(1) Ո՛չ Համայնքներու Տունը և ո՛չ այլ օրէնսդիր ժողով մը կրնայ հինգ տարիէն աւելի երկարաձեկ իր նիստերը, սկսելով այն թուականէն, որ ճշդուած է անոր անդամներուն ընդհանուր ընտրութեան ծանուցագիրներու վերադարձին համար։
(2) Պատերազմի իրականութեան կամ ապանալիքի, ներխուժումի կամ ապստամբութեան ժամանակ, Համայնքներու Տունը կրնայ հինգ տարիէ աւելի երկարաձգուի Խորհրդարանին կողմէ, իսկ օրէնսդրական ժողով մը՝ օրէնսդրական մարմինին կողմէ, կէտ նման երկարաձգում Համայնքներու Տան կամ օրէնսդրական ժողովի անդամներու աւելի քան մէկ երրորդի ընդդիմութեան չի հանդիպել, ըստ պարագայի։
5. Խորհրդարանի և իւրաքանչիւր օրէնսդրական մարմինի նիստ մը պէտք է ըլլալ գտնէ մէկ անգամ տասներկու ամսուան ընթացքին։

Ճարձունակութեան իրաւունքներ

■ 6. (1) Գանատայի իւրաքանչիւր քաղաքացի Գանատա մտնելու, հոն մնալու և անկէ մեկնելու իրաւունք ունի։
(2) Գանատայի իւրաքանչիւր քաղաքացի և Գանատայի մնալու և բնակիչ կարգավիճակ ունեցող իւրաքանչիւր անձ իրաւունք ունի (ա) տեղափոխուելու և բնակութիւն հաստատուել որևէ նահանգի մէջ, և (բ) իր ապրուստը հետաձուելու որևէ նահանգի մէջ։
(3) Թիւ (2) ենթաբաժնին մէջ մանրամասնուած իրաւունքները ենթակայ են (ա) ամեն օրէնքի կամ տվորութեան, որոնք ընդհանուր կիրարկում ունին նահանգի մը մէջ, բացի անոնցմէ, որոնք անձերու միջև խտրականութիւն կը դնեն գլխաւորաբար ներկայ կամ անցեալ բնակութեան նահանգի հիմամբ, և (բ) ամեն օրէնքի, որ բնակութեան քանաւոր պահանջներ կը դնէ իրրեւ որակաւ որում՝ հանրութեան մատուցուած ընկերային ծառայութիւններ տառնալով համար։
(4) Թիւ (2) ու (3) ենթաբաժինները չեն խափաներ որևէ օրէնք, ծրագիր կամ գործունէութիւն, որուն նպատակը նահանգի մը մէջ աղքատ ու ընկերակից կամ տնտեսական անբարենպաստ վիճակի մէջ գտնուող մարդոց պայմաններն բարելաւումն է, կէտ այդ նահանգին գործազրկութեան համեմատութիւնը Գանատայի գործունակութեան համեմատութենէն ցած է։

Օրինական իրաւունքներ

■ 7. Ամեն որ կլանալով, ազատութեան և անձի սպաիովութեան իրաւունք և անոնցմէ չզրկուելու իրաւունք ունի, բացի երբ հիմնական արդարութեան սկզբունքներով նախատեսուած ըլլայ։
8. Ամեն որ սպաիով ըլլալու իրաւունք ունի՝ անտրամաբանական խուզարկումի կամ բռնագրաւումի պարտագլխի։
9. Ամեն որ կամայականօրէն չձերբակալուելու կամ ջրանտարկուելու իրաւունք ունի։
10. Ամեն մարդ ձերբակալութեան կամ կալանադրումի պարագային իրաւունք ունի (ա) անմիջապէս տեղեկանալու պատճառներուն մասին, (բ) փաստաբան վաճելու և իրազեկելու առանց ուշացումի և տեղեակ պահուելու այդ իրաւունքին մասին, և (գ) կալանադրումին վաւերականութիւնը ճշդելու՝ habeas corpus-ի միջոցով, և ազատ արձակուելու՝ կալանաւորումը օրինաւոր չըլլալու պարագային։
11. Յանցագործութեանը ամբաստանուած ոեւէ անձ իրաւունք ունի (ա) առանց անտրամաբանական ուշացումի, տեղեկանալու յատուկ յանցագործութեան մասին, (բ) դատուելու տրամաբանական ժամանակամիջոցի մը մէջ, (գ) չպարտադրուելու վկայութիւն ինքն իր դէմ յանցագործութեան մասին դատավարութեան ընթացքին, (դ) անմեղ կկատուելու՝ մինչև որ յանցաւոր ըլլալը փաստուի ըստ օրէնքի, արդար ու հրապարակային ունկնդրութեանը՝ անկախ և անկողմնակալ դատարանի մը առջև, (ե) քանաւոր երաշխաւորագիրն իրաւունքէն չձերծուի՝ առանց արդար պատճառի, (զ) երդուէակներու դատավարութեան ենթարկուելու, ուր յանցագործութեան առաւելագոյն պատիժը հինգ տարուան բանտարկութիւն կամ ակելի խիստ պատիժ մըն է, բացի զիմու որական օրէնքի տակ մտնող յանցանքի մը այլ պարագայէն, որ կը դատուի զիմուորական դատարանի մը առջև, (է) յանցաւոր չգտնուի որևէ արարքի կամ զանցառութեան համար, բացի այն պարագայէն, երբ, արարքը կամ զանցառութիւնը գործուելու ժամանակ, ան յանցագործութիւն մը կը համարուէր ըստ զանատական կամ միջազգային օրէնքի, կամ քրէական կը կատուուէր՝ ըստ ազգերու համայնքին ճանցած օրէնքի ընդհանուր սկզբունքներուն, (բ) եթէ ի վերջոյ յանցանքէն արդարացուած է, վերստին չյատուելու անոր համար ևս, եթէ վերջապէս մեղաւոր գտնուած ու պատժուած է յանցանքին համար, վերստին չյատուելու կամ չպատժուելու անոր համար, և (թ) եթէ յանցանքին մեղաւոր գտնուած ևս յանցանքին պատիժը

Կատարում

■ 24.(1) Ոեւէ անձ, որուն իրաւունքները կամ ազատութիւնները, ինչպէս երաշխաւորուած են այս Հռչակագրին մէջ, խախտած կամ զրացուած են, իրաւասու դատարանի մը կրնայ դիմել, որպէսզի նման պարագայի մը դատարանին կողմէ պատշաճ ու արդար նկատուած լուծում մը գտնէ։
(2) Երբ, ըստ թիւ (1) ենթաբաժնի դատավարութեան, դատարան մը կ'եզրակացնէ, որ ապացոյցներ ձեռք բերուած են այնպիսի միջոցներով, որոնք Հռչակագրի կողմէ երաշխաւորուած որևէ իրաւունք կամ ազատութիւն խախտած կամ զրացած են, ապացոյցը պէտք է բացառուի եթէ, բոլոր պարագաները նկատի ունենալով, հաստատուի, որ անոր ընդգրկումը դատավարութեան մէջ արդարութեան վարկարկելով պիտի ըլլար։

Ընդհանուր

■ 25. Որչ իրաւունքներու և ազատութիւններու երաշխաւ որումը այս Հռչակագրին մէջ պէտք չէ հասկցուի որպէս վերացումը կամ նուազումը բնիկներու հետ որևէ դաշնագրի կամ այլ իրաւունքներու կամ ազատութիւններու, որոնք կը պատկանին Գանատայի բնիկ ժողովուրդներու, ներառեալ (ա) որևէ իրաւունք կամ ազատութիւն որ ճանցցում է 7 Հոկտեմբեր 1763-ի արքայական հռչակագրին կողմէ, և (բ) որևէ իրաւունք կամ ազատութիւն որ ներկայիս գոյութիւն ունի հողային պահանջներու համաձայնագիրներու ճամբով կամ կրնայ ձեռք բերուի նման ձեւով։
26. Որչ իրաւունքներու և ազատութիւններու երաշխաւորումը այս Հռչակագրին մէջ պէտք չէ հասկցուի իրրեւ Գանատայի մէջ գոյութիւն ունեցող որևէ այլ իրաւունքի կամ ազատութեան ժխտում։
27. Այս Հռչակագիրը պէտք է մեկնաբանուի այնպիսի ձեւով, որ գանատացիներու բազմամշակութային ժառանգութեան պահպանումին և բարգաւաճմին հետ ներդրչնակ ըլլայ։
28. Ի հեճուկս այս Հռչակագրի պարունակած որևէ բանի, անոր անդրադարձած իրաւունքներն ու ազատութիւնները հաւասարապէս երաշխաւորուած են այրերու և կիներու համար։
29. Այս Հռչակագրին մէջ ոչինչ կայ, որ վերացնէ կամ նուազեցնէ որևէ իրաւունք կամ առանձնաշնորհում, որ երաշխաւորուած է Գանատայի Սահմանադրութեան կողմէ կամ անոր տակ՝ յարանուանական, անցատ կամ այսպիսի դպրոցներու անկութեամբ։
30. Այս Հռչակագրին մէջ որևէ անդրադարձ նահանգի մը կամ նահանգի մը օրէնսդիր ժողովին կամ օրէնսդիր մարմինին պէտք է հասկցուի, որ կը ներառէ նաեւ անդրադարձ մը Ետլքոնի երկրամասին և Հիւսիս-Արեւմտեան երկրամասերուն, և կամ անոնց յատուկ օրէնսդիր իշխանութեան՝ ըստ պարագայի։
31. Այս Հռչակագրին մէջ ոչինչ կայ, որ որևէ մարմինի կամ իշխանութեան օրէնսդրական լիազօրութիւնները կ'երկարաձգէ։

Հռչակագրի կիրարկում

■ 32.(1) Այս Հռչակագիրը կը կիրարկուի (ա) Գանատայի Խորհրդարանին ու կառավարութեան այն բոլոր հարցերուն, որոնք կ'իյնան Խորհրդարանի իշխանութեան տակ, ներառեալ Ետլքոնի երկրամասին և Հիւսիս-արեւմտեան երկրամասերուն վերաբերող բոլոր հարցերը, և (բ) իւրաքանչիւր նահանգի օրէնսդիր մարմինին ու կառավարութեան բոլոր այն հարցերուն, որոնք կ'իյնան իւրաքանչիւր նահանգի օրէնսդիր մարմինի հեղինակութեան տակ։
(2) Ի հեճուկս թիւ (1) ենթաբաժնին, թիւ 15 բաժինը պիտի մտնէ ուժի մէջ այս բաժնի ի գօրու ըլլալէ երեք տարի ետք։
33.(1) Խորհրդարանը կամ նահանգի մը օրէնսդիր մարմինը կրնայ բացայայտելու յայտարարել Խորհրդարանի կամ օրէնսդիր մարմինի օրէնքով, ըստ պարագայի, որ օրէնքը կամ անոր մէկ տրամադրութիւնը պիտի գործէ հակառակ այս Հռչակագրի բաժին 2-ի կամ բաժիններ 7-էն մինչև։
15։
(2) Օրէնք մը կամ օրէնքի մը տրամադրութիւնը, որուն մէկ վերաբերեալ այս բաժնին տակ կատարուած յայտարարութիւն մը ի գօրու է, պէտք է այլ գործէ ինչպէս հարկ է, բացի այս Հռչակագրի տրամադրութենէն որուն յայտարարութիւնը կը վերաբերի։
(3) Ըստ թիւ (1) ենթաբաժնին և յայտարարութիւն մը ուժի մէջ ըլլալէ կը դադրի ի գօրու ըլլալէ հինգ տարի ետք կամ աւելի առաջ, կէտ այդպէս նշուած է յայտարարութեան մէջ։
(4) Խորհրդարանը կամ նահանգի մը օրէնսդիր մարմինը կրնան վերստին հաստատել ըստ թիւ (1) ենթաբաժնի կատարուած յայտարարութիւն մը։
(5) Թիւ (3) ենթաբաժինը կը կիրարկուի ըստ թիւ (4) ենթաբաժնի կատարուած վերահաստատումն մը մը պարագային։

Վկայակոչում

■ 34. Այս հատումը կրնայ վկայակոչուի իրրեւ Իրաւունքներու և Ազատութիւններու Գանատական Հռչակագիր : .

«Այժմ պէտք է հաստատենք հիմնական սկզբունքները, հիմնական արժէքներն ու հաստատմները, որոնք մեզ միասին կը պահեն որպէս գանատացիներ, որպէսզի ապրելակերպ մը ին արժեքներու համակարգ մը ըլլան մեր շրջանային հաստատութիւններէն անդին, որոնք մեզ հպարտ կը դարձնեն այն երկրին նկատմամբ, որ մեզ պարգևած է այդպիսի ազատութիւն և այդպիսի անչափելի րծունակք»:

Փ. Է. Թրիստո 1981

Այս բնագիրը կը հրապարակուի այն գանատացիներուն համար, որոնց մայրենի լեզուն ո՛չ անգլերէն է և ո՛չ այլ ֆրանսերէնը։ Ասիկա Իրաւունքներու և Ազատութիւններու Գանատական Հռչակագրի պաշտօնական թարգմանութիւն մը չէ։ Պաշտօնական բնագիրը պէտք է գործածել, երբ նպատակը փաստաթուղթին տրամադրութիւններուն մեկնաբանութիւնը կամ կիրարկումն է։